

ČEŠTINA PRO 21. STOLETÍ – MÉNĚ REFORMEM, VÍCE DŮVĚRY

Prohlášení Společnosti učitelů ČJL (SUČJL)

V posledních letech prochází naše školství změnami, které nejvíc postihly rodný jazyk a literaturu. Zatímco po pádu totality se mnozí učitelé základních i středních škol pokoušeli hledat zajímavé cesty, jak češtinu zbavit formálnosti a literaturu přiblížit mladším generacím, s počátkem nového tisíciletí nás zavalila **série systémových reformem**, které znovu přinesly **nadvládu formy, teorie a pojmů nad obsahem, praxí a propojováním souvislostí**.

Loňským návratem části maturit zpět do škol a vytríbením státních testů se snad otevírá prostor pro **rozmanitost cest a přístupů**, jež budou vizitkou konkrétních ústavů i jejich češtinářů. Věříme, že kolektivistické pojetí předmětové komise, jejíž vedoucí striktně stanovuje četbu a povoluje výukové metody, konečně zmizí v propadlišti dějin. Pro učitele nejsou podstatné jen slušné platy, ale i **důvěra, svoboda a naděje, že nebudou nástrojem nějaké další nedomyšlené reformy**.

Předmět **český jazyk a literatura úpravy potřebuje**, ale neměly by to být necitlivé revoluční změny shora, které provedou úředníci, obecní experti na školství či teoretizující akademici. **Na revizi by se měli podílet především češtináři všech stupňů a typů škol**.

JAZYK JE NÁSTROJ KOMUNIKACE I MYŠLENÍ

V rodném jazyce se učíme pojmenovávat jevy, vyjadřovat emoce i přemýšlet. Od počátku by měla být výuka více zaměřena na obsah a souvislosti. To se týká i nácvičku psaní, kde preferujeme jednoduché písmo – důležité je, aby prvňáčci uměli co nejdříve **rozpoznat, případně napsat jednotlivé znaky a mohli s učitelem komunikovat na dálku**.

Ve vyšších ročnících musí být samozřejmě kladen přiměřený důraz na jazyková pravidla, pravopis, tvarosloví, základní skladbu. Jazyk by neměl být zlatým teletem, ale není možné zcela rozvolnit jeho základy a neučit je. Jen je nutné za pochodu **zvažovat, která pravidla a které pojmy jsou pro pochopení jazyka, porozumění textu, psaní a mluvené projevy nezbytné**. Pojmů se učí příliš mnoho – v jazyce, slohu i literatuře.

Hodně se přetřásá problém **skladby**. Pochopení souvislostí, souřadnosti i podřadnosti, větných i souvětných vztahů je důležité. Přemíra větných rozborů, pojmů a hnidopišské určování každého větného členu je ztráta času. Skladba se dá učit **logicky, elegantně, úsporně a názorně**. Její pojetí si zaslouží revizi, ale vylučovat z plánů bychom ji neměli.

SLOH NELZE NACVIČIT JAKO SPARTAKIÁDU

Hodiny slohu jsou rozděleny podle formálních útvarů, děti se učí psát vypravování, úvahu, charakteristiku, líčení, později novinářské a administrativní útvary. U formálnějších textů je racionální přístup nutný, ty **umělečtější by si zasloužily více volnosti a větší důraz na obsahovou část**. A naopak – **tvorba klasické anglosaské argumentační eseje**, která skvěle funguje jako reflexe četby, v našich učebnicích chybí.

LITERATURA JAKO UČEBNICE ETIKY aneb PROPOJME PŘÍBĚHY SE ŽIVOTEM

Nedomyšlené reformy nejvíc zasáhly hodiny **literatury**. Zatímco starší generace bojovaly s historickými celky a učily se zpaměti české humanisty, obrozence či sbírky ručovců, **současní maturanti omílají často dokola formální rozборы určitého počtu literárních děl, která prošla sítím předmětových komisí**. Na některých školách se vytvořila nová „povinná četba“, studenti stahují rozборы z internetu nebo s nimi obchodují. Klesla znalost literární historie, a především schopnost porozumět starým i novým příběhům, respektive souvislostem mezi nimi.

Jakákoli necitlivá reforma shora stav spíše zhorší. Nápravu mohou naopak přinést **nadšení, tvořiví a sečtělí češtináři, kteří dostanou opět možnost učit literaturu podle svých čtenářských zkušeností, svého nejlepšího vědomí a svědomí i podle zaměření svých žáků**. Současně apelujeme na fakulty, které připravují budoucí češtináře, aby více a komplexněji pracovali s moderní světovou literaturu (pokud tak nečiní).

Chceme, aby se **literatura opět stala důležitou součástí života mladých lidí**. Aby se školáci i studenti skrze problémy svých oblíbených hrdinů učili rozumět světu, chápat složitosti lidské povahy i otázky, které je přesahují. Pomoci by k tomu mělo několik změn:

1. Výraznější orientace na moderní a světovou literaturu. Ta by ovšem měla být chápána v kontextu starých příběhů a archetypálních témat, které procházejí staletími.

2. Odklon od formálních rozborů k citlivé čtenářské reflexi. Tady jsou češtináři nejlepší pomocníci otevřená diskuse, individuální i společná četba, dramatizace textů a samozřejmě psaní úvah a esejí na základě přečteného.

3. Propojování přirozených tematických, žánrových či historických celků, které reflektují životní zkušenosti a mohou být základem pro tvorbu seminářů, studentských prací či maturitních otázek. (Příklady: žánrové celky – generační, historická či válečná próza; humor a satira, novináři; tematické celky – rodiče a děti, sourozenci, láska, přátelství, kristovské paralely, smlouva s ďáblem; město a venkov; auta a vlaky; jídlo a kuchyně.) Celky by měly korespondovat s typem školy, věkem a zaměřením žáků a studentů.

Závěr:

My, češtináři, učíme vaše děti číst, psát, mluvit a přemýšlet. Nechceme, aby byla naše práce závislá na mocenských klikách, peněžních tocích a vizích nekompetentních reformátorů. Nechceme revoluci ani reformy shora. Chceme, aby byla učitelům navrácena důvěra, aby byla respektována jejich individualita a svoboda. Chceme otevřenou diskusi o změnách, které jsou nezbytné.

Společnost učitelů ČJL sdružuje češtináře různých názorů a nepodporuje žádnou konkrétní politickou stranu či hnutí.

Kontaktní osoby:

Lenka Dohnalová, předsedkyně Společnosti učitelů ČJL, dohnalenska@email.cz, 736221840

Veronika Valíková, tisková mluvčí Společnosti učitelů ČJL, ver.valikova@seznam.cz, 724843356